

8. Григорьев В. Эволюция местного самоуправления. Отечественная и зарубежная практика. *Местные финансы*. 2009. № 6. С. 27-43.

Кухарська Оксана Петрівна
Студентка II курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ОПТИМІЗАЦІЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ГРОМАДЯН

Прискорення глобалізаційних процесів, які суттєво ускладнюють функціонування фінансових систем внаслідок появи широкого спектру новітніх фінансових продуктів та послуг, вимагають від громадян вирішення доволі складних завдань, до розв'язання котрих вони часто виявляються невідповідними. Відтак, через відсутність необхідних фінансових знань та навиків прийняття зважених фінансових рішень, на фоні агресивної пропозиції і реклами таких продуктів та послуг з боку комерційних структур, в суспільстві відбувається накопичення значних диспропорцій та ризиків, здатних у сучасних умовах перерости в проблему національного масштабу.

Актуальність питань низького рівня фінансової грамотності населення особливо зросла в останні десятиліття, коли значно загострилися проблеми непосильного особистого боргового навантаження, відсутності ефективних заощаджень, нездатності громадян вживати ефективних заходів, спрямованих на захист власного добробуту тощо. Саме цей період ознаменувався посиленням уваги урядів розвинених країн світу до проблем підвищення фінансової грамотності населення. У цей час у США, Великобританії, Австралії та інших державах починали діяти національні стратегії і програми підвищення фінансової грамотності, на реалізацію яких уряди спрямовували кошти з державного бюджету, а також залучали приватні і громадські організації.

Сьогодні питання фінансової грамотності включені в обов'язкові і факультативні освітні програми багатьох країн світу.

Особливо актуальним питання підвищення фінансової грамотності є і для України. Адже більшість наших співгромадян (зважаючи на особливості історичного розвитку держави) не лише мають слабкі уявлення щодо засадничих принципів функціонування фінансового ринку та потенційних можливостей інвестування, але й відчувають колосальну недовіру до вітчизняних фінансових інституцій.

Відтак, оцінюючи стан фінансової грамотності населення в Україні, спробуємо окреслити можливі шляхи її підвищення з урахуванням передового зарубіжного досвіду.

Безумовно, у підвищенні рівня фінансової грамотності мають бути зацікавлені передусім самі громадяни, адже грамотний споживач фінансових продуктів і послуг виявляється краще захищеним від шахрайських дій зі сторони недобросовісних продавців таких продуктів і послуг. Низький же рівень фінансової грамотності населення призводить до прийняття неефективних інвестиційних рішень, збільшення рівня особистих боргових зобов'язань, передачі негативного фінансового досвіду підростаючому поколінню, неефективного формування пенсійних заощаджень тощо.

При цьому зазначимо, що оволодіння азами фінансової грамотності потребують усі категорії громадян. Так, у дітей основи фінансової освіченості формують уявлення про цінність грошей, створюють фундамент для розвитку постійних навиків планування сімейного бюджету і заощаджень. На жаль, основ фінансової грамотності не викладають у середній школі. А це міг би бути надзвичайно корисний урок для школярів (навіть, можливо, більш цінний, ніж безліч інших речей, котрі їм старанно викладають і які навряд чи колись пригодяться у повсякденному житті). Не опікуються формуванням належного рівня фінансової грамотності молоді і у вищій школі, адже дисциплін, пов'язаних

із формуванням навиків ефективного управління особистими фінансами, у робочих навчальних планах вищих навчальних закладів годі й шукати. Знання основ фінансової грамотності, безумовно, потрібне і дорослим громадянам для прийняття зважених фінансових рішень в процесі інвестування та оцінки пов'язаних із ним ризиків, а також для планування майбутнього пенсійного забезпечення.

У підвищенні фінансової грамотності громадян має бути зацікавлена і держава, адже високий рівень фінансової грамотності сприяє притоку тимчасово вільних коштів населення у фінансовий сектор країни, стимулює розвиток конкуренції на фінансовому ринку та забезпечує макроекономічну стабільність у суспільстві. Водночас, низький рівень фінансової грамотності населення обмежує можливості і знижує ефективність державного регулювання фінансового ринку. До того ж, з макроекономічної точки зору недостатній рівень знань у сфері функціонування фінансових послуг означає низький рівень залучення широких верств населення до їх споживання, а, отже, обмежує рівень і якість заощаджень та інвестицій, які загалом і формують потенціал економічного зростання країни.

Зацікавленими у високому рівні фінансової грамотності є також й інституції фінансового ринку, які безпосередньо надають фінансові послуги громадянам. Адже недостатня фінансова грамотність споживачів сприяє росту негативних зовнішніх ефектів, спровокованих недобросовісними надавачами фінансових послуг, що, безумовно, призводить до зменшення довіри населення до фінансового сектору загалом. Фінансові установи абсолютно не зацікавлені у фінансово неосвічених громадянах, оскільки чим більше буде фінансово грамотних клієнтів, тим стабільніше працюватиме фінансовий ринок і, відповідно, знижуватиметься частка ризикових фінансових операцій, зменшуватиметься відсоток проблемних кредитів тощо.

Дослідження, проведені Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світовим банком та іншими міжнародними організаціями, свідчать про недостатній рівень фінансової грамотності більшості населення світу. Це, в свою чергу, призводить до прийняття рішень потенційними споживачами фінансових послуг без грамотного та виваженого прорахування й оцінки можливих ризиків від обрання тієї чи іншої послуги в майбутньому.

Нехтування населенням наслідків неправильних рішень при виборі фінансових послуг замість поліпшення обертається погіршенням фінансового добробуту. В свою чергу, відсутність інформації або її фрагментарне подання обмежує доступ до фінансових послуг для значної частини населення.

Така ситуація не сприяє забезпеченню стійкості фінансового сектору та, відповідно, ефективного економічного розвитку країни. Належний рівень фінансової грамотності населення безпосередньо впливає на здатність ефективно управляти власним коштом, раціонально здійснювати їх розподіл на короткострокові та довгострокові заощадження.

Споживачі фінансових послуг, які неефективно управляють своїми фінансовими зобов'язаннями, стають заручниками фінансових установ, які надали такі послуги. Це особливо відчувається в періоди фінансових криз, котрі загрожують стабільності фінансової системи як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Розширення спектра фінансових послуг, їх ускладнення, з одного боку, та необхідність перегляду підходів до користування ними, з другого боку, об'єктивно зумовлюють актуальність вирішення проблеми підвищення рівня фінансової грамотності населення, котра як в Україні, так і у світі набуває дедалі більшої актуальності.

В Україні питанню підвищення рівня фінансової грамотності населення приділяють увагу і науковці і практики, проте досліджується ця проблема переважно в контексті визнання її як такої та узагальнення світового досвіду

щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення. Натомість питання щодо теоретико-методологічних засад вирішення проблеми підвищення рівня фінансової грамотності населення України нині є недостатньо розробленим.

Останнім часом з'явилася низка публікацій, у яких обґрунтовується необхідність розроблення стратегічних документів щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення України, а також визначаються основні складові даних документів [1].

Я підтримуємо цю позицію, оскільки вважаю, що саме такий підхід до формування відповідної політики дасть змогу забезпечити її ефективність. Запорукою успішності розроблення та реалізації політики щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення є чітка формалізація стратегічних напрямів, у рамках яких вживатимуться певні заходи, покликані підвищити рівень фінансової грамотності населення.

При цьому з метою забезпечення ефективною реалізації політики підвищення рівня фінансової грамотності населення відповідно до стратегічних напрямів, вони повинні бути регламентовані певним стратегічним документом. Усе це переконливо свідчить про необхідність здійснення подальших досліджень даного питання [1].

Нині в Україні вже реалізовано низку заходів для підвищення рівня фінансової грамотності населення. Так, фахівцями Національного банку України підготовлено проект Концепції розроблення та поетапного впровадження цільових програм підвищення фінансової грамотності населення в Україні.

Важливим стратегічним напрямом забезпечення фінансової грамотності населення України має бути підвищення рівня знань і компетенції в галузі права та поінформованості про можливі правові наслідки отримання фінансових послуг.

Підводячи підсумки, зазначимо, що завдання підвищення фінансової грамотності – це, безумовно, сфера відповідальності і держави, і бізнесу, і сім'ї.

Проте для того, щоб досягнути належного рівня фінансової грамотності, ми повинні передусім здолати відверто пасивне ставлення більшості українців до створення власного добробуту і сформуванню у наших співвітчизників філософію «опори на власні сили», завдяки якій кожен громадянин зможе досягти фінансової незалежності та зберегти її упродовж усієї життєдіяльності. Кожен українець має зрозуміти, що фінансово грамотна людина – це сьогодні не лише престижно, але і вкрай необхідно. Адже бути фінансово грамотною особистістю означає вміти управляти власними грошима таким чином, щоб забезпечити собі і своїй родині фінансову незалежність за допомогою тих інструментів, які з'являються на ринку, і тих навиків поводження з грошима, які допомагають зберігати і примножувати багатство, котрим володіє людина. У кінцевому підсумку, належний рівень фінансової грамотності населення сприятиме стрімкому підвищенню рівня життя громадян, ефективному розвитку економіки та підвищенню суспільного добробуту.

Список використаних джерел:

1. Соркін І. В. Методологічні засади розроблення стратегічних документів щодо фінансової грамотності. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 2. (15). С. 281–289. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2013_2_40.

Левчук Мирослава Василівна

*Головний спеціаліст відділу економічної діяльності Головного управління
Держпродспоживслужби у Волинській області*

ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЮ

Під формою державного фінансового контролю необхідно розуміти конкретну формалізацію прояву контрольних дій. До видів державного